

Csurgó Attila ezredes:

A RÖGTÖNZÖTT ROBBANÓSZERKEZETEK ÁLTAL TEREMTETT MŰVELETI KÖRNYEZET HATÁSA A MOZGÁSSZABADSÁGRA, AZ ERŐK MEGÓVÁSA ÉRDEKÉBEN VÉGREHAJTOTT FEJLESZTÉSEKRE

„The IED¹ – A Defining Component of 21st Century Conflict.”²

Rob Hyde-Bales

ÖSSZEFOGLALÓ: Az új fegyverek, amelyek a 21. századi hadviselés meghatározó összetevői, hatással vannak a műveleti környezetre, de fogalmazhatunk úgy is, hogy megteremtették azt a műveleti környezetet, amely újszerű kihívások elé állítja mind a műveleti, mind a stratégiai vezetést. A rögtönzött robbanószerkezetek fejlődése és tömeges alkalmazása befolyásolja a műveletek tervezését és azok végrehajtását is. A fegyver és annak hatása jelentős befolyással bír a szállítóeszközök egy különleges nemzedékének továbbfejlesztésére.

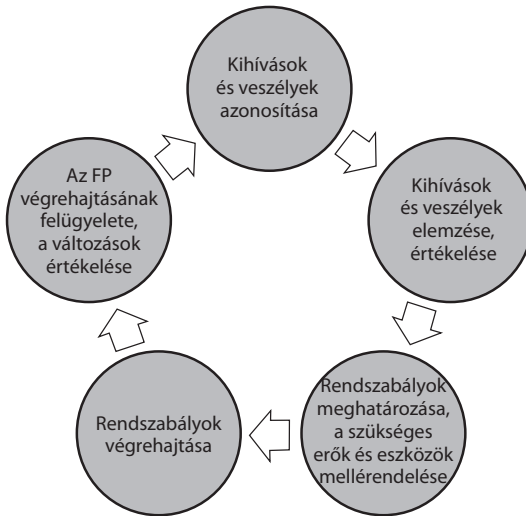
KULCSSZAVAK: rögtönzött robbanószerkezet, erők megóvása, mozgásszabadság, fejlesztés, műveleti környezet

AZ ERŐK MEGÓVÁSÁRÓL ÁLTALÁBAN

Az erők megóvása (angol megfelelője Force Protection, továbbiakban FP), vagyis a csapatok túlélőképességének fokozása az egyik legfontosabb tervezési alapvetés mind műveleti, mind stratégiai szinten. A kialakított rendszabályok, valamint azok betartatása a harcászati szint sikerének alapja a művelet kezdeti időszakától a művelet befejezéséig, az erők teljes kivonásáig. Ugyanakkor a harcászati szinten szerzett tapasztalatok, a rendszabályok gyakorlati eredményeinek folyamatos megismerése és azok alkalmazása, beépítése a végrehajtási folyamatokba a műveleti és a stratégiaszintek feladata, azaz a tervezés a végrehajtás által működtetett folyamatos körforgás, amelyet az 1. ábra szemléltet.

¹ „Improvised Explosive Device” angol kifejezés rövidítése, jelentése: improvizált, rögtönzött, házi készítésű robbanószerkezet.

² „Az improvizált robbanószerkezet a 21. századi konfliktus meghatározó eleme.” Rob Hyde-Bales: The improvised Explosive Device – a defining component of 21st century conflict. Counter-IED Report, 2018 autumn, Delta Business Media Ltd., London, 2018, 17.

1. ábra Az FP tervezésének és végrehajtásának körforgása³

Az 1. ábra, amely az erők megóvására kiadott NATO STANAG⁴ alapján készült, jól szemlélteti, hogy a tervezési folyamatot a kihívások és a veszélyek, azaz a fenyegetettség azonosítása, általánosan a műveleti területre, valamint annak egyes részeire jellemző fenyegetettség értékelésének folyamatos végrehajtása mozgatja.

A kihívások és a veszélyek, valamint az általuk generált fenyegetettségek határozzák meg a műveleti környezetet, azt a környezetet, amelyben a csapatoknak feladataikat végezniük kell. A háborús és a nem háborús katonai műveletek végrehajtásának körülményeit természetesen számtalan körülmény befolyásolja. A katonai műveleteket befolyásoló körülmények között említhetjük a terepet, az időjárást, a területen tevékenykedő erőket, azok hozzánk való viszonyát (ellenséges, semleges, baráti), de a műveleti terület vallási, etnikai összetétele is fontos tényező lehet.

Jelen tanulmánynak nem célja valamennyi terület vizsgálata és az általuk generált hatások elemzése. Írásomban az iraki és az afganisztáni műveleti környezetben használt rögtönzött robbanószerkezetek tömeges alkalmazása kapcsán mutatom be az erők megóvása érdekében kifejlesztett új technikai eszközöket.

A FENYEGETETTSÉG KÖRÜLMÉNYEINEK MEGHATÁROZÁSA

Az erők megóvása érdekében végrehajtott tervezés, illetve a rendszabályok kialakítása során arra kell törekednünk, hogy átfogóan, logikusan és eredményesen megakadályozzuk és/vagy csökkentjük a személyi állomány, a technikai eszközök, a felszerelések és az infrastruktúra sérülékenységét, vagyis növeljük azok túlélőképességét. A STANAG 2528 a fenyegetettség körülményeit öt alapvető csoportba sorolja:⁵

³ Csurgó Attila: A Force Protection, az erők megóvásának alapjai. Műszaki Katonai Közlöny (MKK online), XXVIII. évf. 1. szám, 2018, 211.

⁴ Allied Joint Publication AJP-3.14, Edition A, Version 1, Allied Joint Doctrine For Force Protection. NATO STANAG 2528. NATO Standardization Office (NSO) 2015.

⁵ STANAG 2528, Chapter 3. 0302.

1. elhanyagolható fenyegetettségű környezet;
2. alacsony fenyegetettségű környezet;
3. közepes fenyegetettségű környezet;
4. magas fenyegetettségű környezet;
5. kritikus fenyegetettségű környezet.

Az *elhanyagolható fenyegetettségű* környezetben a műveleti területen nincs olyan szervezet, erő, amely fenyegetést jelentene a saját csapatokra, illetve azok tevékenységére.

Az *alacsony fenyegetettségű* környezetben a művelet megkezdését megelőzően történt események alapján számolnunk kell törvényellenes, irreguláris vagy aszimmetrikus tevékenységekből adódó fenyegetettségekkel, ideértve az IED-ekkel elkövetett cselekményeket is. Mindezek figyelembevételével kell kialakítani az erők megóvása érdekében fogantatandó rendszabályokat.

A *közepes fenyegetettségű* környezetre jellemző, hogy a rendelkezésre álló felderítési információk már tartalmazzák az akár hagyományos eszközökkel bekövetkező támadás lehetőségét. Ugyanakkor a felderítési információk még nem határoznak meg szervezetet, konkrét helyet, célpontot vagy időpontot. Viszont ebben a kategóriában már az erők megóvása rendszabályainak kialakítása során az IED-ek jelentette fenyegetéssel számolni kell.

A *magas fenyegetettségű* környezetben már a rendelkezésre álló információk egyértelműen beazonosítják azt a szervezetet, csoportot vagy akár nemzetet, amely fenyegetést jelent a műveleti területen. A fenyegetés nemcsak a saját erőkre, hanem a baráti vagy semleges szervezeti elemekre, a befogadó nemzetre is vonatkozhat. A szabályzat itt már kiemeli, hogy az IED-ek jelentette fenyegetés jelentős.

A *kritikus fenyegetettségű* környezetben az ellenséges csoport, szervezet vagy nemzet kommunikációja már egyértelműen mutatja, hogy a műveleti területen mind a befogadó nemzet, mind a művelet résztvevői veszélyeztetve vannak. A lehetséges célpontok meghatározására kerültek, a tervezett támadások egy adott időintervallumon belül bekövetkeznek. Az IED-fenyegetettség jelentős, esetleg már történt robbantás.

Az erők megóvása érdekében bevezetett intézkedések egymásra épülnek, a fenyegetettségi szint növekedésével összhangban. Az IED-ek által jelentett fenyegetettség minden valós fenyegetettségi szinten megjelenik, annak ellenére, hogy egy nem hagyományos módon előállított harcászati szintű fegyverről beszélünk. Ugyanakkor ez a harcászati szintű fegyver a 21. században bekövetkezett fejlődése következtében már stratégiai szintű befolyásra tett szert.

AZ IED EVOLÚCIÓJA

Az *Improvised Explosive Device* (IED) kifejezés először a brit katonai terminológiában jelent meg az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA⁶) által különféle módon házilag barkácsolt robbanószerkezetek elnevezéseként. Ugyanakkor az IED-et mint eszközt, mint fegyvert, mint eljárási rendet már az első világháborúban alkalmazták a szemben álló felek. Például a gallipoli⁷ ütközet utáni visszavonulás során a brit, az ausztrál és az új-zélandi csapatok is

⁶ Irish Republican Army.

⁷ A Gallipoli-félsziget ostroma 1915. február 19-től 1916. január 9-ig tartó csata volt, melynek során a védekező török hadsereg sikerrel védte meg a Dardanellákat a támadó brit és a vele szövetséges erőkkel szemben. A gallipoli csata fordulópontot jelent a világ történetében. <http://www.trt.net.tr/magyar/politika/2018/03/18/a-gallipoli-csata-fordulopontot-jelent-a-vilag-torteneteben-452938> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 06.)

használtak ún. „booby trap”-eket,⁸ a mai fogalmaink szerint rögtönzött robbanószerkezeteket. A rögtönzött eszközöket a hátrahagyott raktárakban, illetve a kiürített védelmi állásokban helyezték el annak érdekében, hogy azok akadályozzák a török csapatok előrenyomulását.⁹

Napjainkban azonban az IED-et mind gyakrabban kapcsoljuk össze az aszimmetrikus hadviseléssel.¹⁰ Az IED az aszimmetrikus hadviselés leghatékonyabb fegyvere,¹¹ hiszen komplex módon alkalmazható harcászati, műveleti, de akár stratégiai célok elérése érdekében, bár számos hagyományos fegyverrel is elérhetőek ezek a célok. Példaként említhetném a pisztolyt, amely az első világháború kirobbanásához vezetett. 1914. június 28-án Gavrilo Princip Sarajevóban elkövetett merényletére visszagondolva egyértelmű, hogy nem a pisztoly vált stratégiai fegyverré, hanem az általa kiváltott hatás volt stratégiai jelentőségű.

Az IED azonban rendelkezik számos olyan jellemzővel a hagyományos fegyverekkel szemben, amely lehetővé teszi, hogy azoknál hatékonyabb és hatásosabb legyen. Az eddig végzett kutatómunkám és személyes tapasztalataim alapján ezek a jellemzők a következők:

- egyszerűen, kevés anyagi ráfordítással, akár kereskedelmi forgalomban kapható anyagokból előállítható, ezzel megteremtve a lehetőségét annak, hogy nem állami szereplők jelentős források nélkül is elő tudják állítani;
- váratlan megsemmisítő hatása kiegyenlíti a drágább és hatásosabb hagyományos fegyverek előnyeit;
- a kialakítás és a működtetés számtalan variációja jelentősen nehezíti az ellenük való védekezést;
- telepítésére, elhelyezésére jellemző a nagyfokú környezeti rugalmasság, ami nehezíti az eszköz felderítését, észlelését;
- nagyságának, pusztító erejének, azaz méreteinek kialakítása teljesen felhasználó-és/vagy feladatfüggő;
- a fegyver alkalmazása nem szükségszerűen jár együtt az alkalmazó kilétének felfedésével;
- az alkalmazó számára a csapásmérés (az eszköz felrobbantása) kisebb veszélyekkel jár, mint egy fegyveres támadás, rajtaütés végrehajtása;
- kiszámíthatatlan alkalmazása műveleti szinten megnehezíti, akadályozza az erők megóvását és utánpótlással történő ellátását;
- alkalmazása általában jelentős sajtónyilvánosságot generál, ami stratégiai következményekkel járhat.

⁸ Robbanó- vagy nem robbanó anyagot tartalmazó csapda, amely általában egy nap mint nap használt eszközöz van csatlakoztatva, és annak elmozdítása vagy egy napi rutinmozdulat – ajtó kinyitása, fiók kihúzása – során lép működésbe, és általában maradandó sérülést, ritkábban halált okoz. Minden hasonló rendeltetésű eszköz, amely robbanóanyagot tartalmaz, IED-ként nevezhető. UNMAS Landmines, Explosive Remnants of War and IED Safety Handbook. UN, New York, 2015, 117.

⁹ Marc Tranchemontagne: The Enduring IED Problem – Why We Need Doctrine. JFQ 80, 1st Quarter 2016. https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-80/jfq-80_153-160_Tranchemontagne.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 01. 06.)

¹⁰ Az aszimmetrikus hadviselés fogalma: „Pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmódot, főként harcászati eljárás, melyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre.” Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban – Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014, 23.

¹¹ Megállapításom alapját lásd Csurgó Attila: A katonai műszaki támogatás az aszimmetrikus hadviselés korában, különös tekintettel a rögtönzött robbanószerkezetek elleni harcra. Szakmai Szemle (online), XVI. évf. 3. szám, 2018, 171–184. http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_3_szam.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 01. 06.)

Azért, hogy megértsük mi is az IED, és hogyan válhatott az általam korábban említett 21. századi aszimmetrikus hadviselés meghatározó tényezőjévé, a robbanóeszközt több oldalról kell definiálnunk.

A STANAG 2295 úgy jellemezi a rögtönzött robbanóeszközöket, hogy lehetnek egyszerűek és akár könnyen előállíthatók, de tartalmazhatnak korszerű és bonyolult elektronikai komponenseket is. Az IED-ek az aszimmetrikus fizikai támadás számos formájának egy részhalmaza, amely lehetővé teszi a gyengébb fél számára, hogy folyamatosan úgy mérjen csapásokat, hogy közben ne kelljen döntő ütközetbe bocsátkoznia a magasabb fejlettségi szinten álló ellenfelével.¹²

Az Amerikai Egyesült Államok Szárazföldi Erőinek értelmező lexikonja szerint az IED egy fegyver, amelyet nem szokványos módon gyártanak vagy helyeznek el, tartalmazhat romboló, ölhathatású pirotechnikai vagy kémiai elemeket, amely kialakításának célja, hogy pusztítson, romboljon, akadályozzon, eltérítsen, vagy nehezítse a mozgást.¹³

Az UNMAS¹⁴ kézikönyve szerint az IED egy kézzel telepített robbanószerkezet, amely általában házi készítésű, és olyan módon lett kialakítva, hogy halálos vagy más sérülést okozzon, kárt tegyen anyagi javakban vagy félelmet keltsen.¹⁵

Gyakran használnak fel nem robbant vagy elhagyott katonai eredetű lőszerkezet IED-ek készítésére, amelyeket vagy az áldozat robbanthat fel véletlenül, vagy a készítő valamilyen távvezérlés segítségével elműködtet; esetenként használhatják öngyilkos merénylők is. Az UNMAS igazgatója, dr. Agnes Marcaillou a Countering Explosive Threat and Demining konferencián¹⁶ tartott előadásában már úgy fogalmazott, hogy minden eszközt, amely robbanóanyagot tartalmazhat, a szervezete által vezetett aknamentesítések során IED-ként kezelnek.

Mint azt láthatjuk, az IED mint fogalom széles spektrumot ölel át. Igaz, hogy a korábbi konfliktusok során is alkalmaztak rögtönzött robbanószerkezeteket, de ezeket az iraki és az afganisztáni háborúk teljesen új helyre pozicionálták.

AZ IED A 21. SZÁZAD TÜZÉRSÉGE

Michael Barbero altábornagy, a Joint IED Defeat Organization¹⁷ (JIEDDO) igazgatója 2012-ben a következőképpen jellemezte az IED-et: „*In the 20th century, artillery was the greatest producer of troop casualties. The IED is the artillery of the 21st century.*”¹⁸ Vagyis a műveleteket végrehajtó csapatoknál – a pusztítás mértékét figyelembe véve – a 20. században a tüzérség okozta a legnagyobb veszteségeket, de a 21. században már az IED vált a legpusztítóbb fegyverré.

¹² Allied Joint Publication AJP-3.15, Edition C, Version 1, Allied Joint Doctrine for Countering Improvised Explosive Devices. NATO STANAG 2295. NATO Standardization Office (NSO) 2016, Chapter 1. 1.1.

¹³ Army Doctrine Reference Publication ADRP 1-02. HQ Army Command Washington, 2016, Chapter 1. 48.

¹⁴ United Nations Mine Action Service – az ENSZ aknamentesítésért felelős szolgálata. <https://www.unmas.org/en> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 06.)

¹⁵ UNMAS Handbook, 33.

¹⁶ Countering Explosive Threat and Demining Conference. London, December 11–13., 2018. A konferencián előadóként vettem részt. <https://counteringexplosives.iqpc.co.uk/speakers> (Letöltés időpontja: 2018. 12. 20.)

¹⁷ Összhaderőnemi szervezet az IED elleni harcra, amely az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma által 2006-ban létrehozott, a fenyegetések csökkentése érdekében dolgozó ügynökség (Defence Treat Reduction Agency) keretében működik.

¹⁸ Hyde-Bales: i. m. 17.

Az okokat keresve az Amerikai Egyesült Államok vezette koalíciós erők által Irak ellen 2003. március 20-án megindított 2. öbölháborúba¹⁹ kell visszamennünk.

Az Amerikai Egyesült Államok elnöke, George W. Bush 2003. május 1-jén *mission accomplished*²⁰ (küldetés teljesítve) kijelentésével lezártak tekintette az Irak ellen vívott háborút, és megkezdődött a harcokban részt vett csapatok kivonása. A tengerészgyalogság erőinek kivonása októberben fejeződött be, de novemberben már telepítették is vissza őket.²¹

A fenti példa is mutatja, Bush elnök kijelentése – mint az később kiderült – nem teljesen fedte a valóságot, a valódi gondok csak azután kezdődtek. A koalíciós erők által létrehozott hatóság május 23-i döntése volt a fordulópont, nevezetesen az a döntés, amely megszüntette a Szaddám Huszein, Irak korábbi vezetőjéhez hű katonai, biztonsági és hírszerző apparátust.²² A „döntés” váratlan kihívás elé állította a koalíciós erők vezetését. Az iraki biztonsági erők feladatainak átvétele nem volt tervezett, és gyorsan kiderült, hogy a győztes erők nem rendelkeznek a szükséges erőforrásokkal a feladatok átvételére. A megszüntetett szervezetek alkalmazottai – általában szunniták,²³ többnyire katonák és rendőrök – fizetetlen munkanélkülivé váltak. Hirtelen munka nélkül maradt számos jól képzett elektronikai, tűzszerész és más speciális szakképesítéssel rendelkező szakember is. Fokozta a gondokat, hogy a korábban az iraki hadsereg által jól őrzött fegyver-, lőszer- és robbanóanyag-raktárak is őrízetlenül maradtak. Viszont, mint azt korábban említettem, a koalíciós csapatok nem rendelkeztek a feladatok átvételéhez szükséges erőkkel.

Ezt a biztonsági vákuumot használta ki az al-Kaida Irakban tevékenykedő szárnya,²⁴ amely tárt karokkal fogadta a fegyveres harcra kiképzett munkanélkülieket. Hyde-Bales írásában úgy fogalmaz, hogy ez volt az Iszlám Állam (ISIL²⁵) valódi születése.²⁶ A fent említett események odavezettek, hogy jól felfegyverzett felkelők és a korábbiaknál jelentősen pusztítóbb IED-ek jelentek meg. Ezek az IED-ek már nemcsak az Irakban állomásozó koalíciós erőkre, de az Afganisztánban tevékenykedő csapatokra is valódi veszélyt jelentettek, ami súlyos következményekkel járt, hiszen az iraki hadszíntéren megtapasztalt szakértelem rövid idő alatt megjelent Afganisztánban is.²⁷

¹⁹ Az Irak felszabadítása érdekében indított műveletek összessége 2003. 03. 20. és 2011. 12. 18. között (Operation Iraqi Freedom/Second Persian Gulf War) a 2. öbölháborúként vált ismertté. Encyclopaedia Britannica: Iraq War. <https://www.britannica.com/event/Iraq-War> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

²⁰ Macy Hurwitz: Bush Regrets 'Mission Accomplished' Banner. 12. 11. 2008. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/3447776/Bush-Regrets-Mission-Accomplished-Banner.html> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 07.)

²¹ Norman Friedman: This Truck Saved My Life! Lessons Learned From The MRAP Vehicle Program. Joint Program Office, Mine Resistant Ambush-Protected Vehicles, 12. 2013, 11. <https://www.dau.mil/cop/pm/dau%20sponsored%20documents/mrap%20history%20final%2030june2014.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 06.)

²² Michael R. Gordon: Fateful Choice on Iraq Army Bypassed Debate. 17. 03. 2008. <https://www.nytimes.com/2008/03/17/world/middleeast/17bremer.html> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

²³ Hyde-Bales: i. m. 19.

²⁴ Militáns szunnita hálózat, amely 2004-ben jelent meg Irakban. Felkelést robbantott ki az Irakot elfoglaló koalíciós erők és a síita többségű iraki kormány ellen. Encyclopaedia Britannica: Al-Qaida in Iraq. <https://www.britannica.com/topic/al-Qaida-in-Iraq> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

²⁵ Islamic State in Iraq and Syria, 2014-től Iszlám Állam néven vált ismertté. Encyclopaedia Britannica: Islamic State in Iraq and the Levant. <https://www.britannica.com/topic/Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

²⁶ Hyde-Bales: i. m. 20.

²⁷ Peter Bergen: The Taliban, regrouped and rearmed. Washington Post, 10. 09. 2006. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/08/AR2006090801614.html?noredirect=on> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

2006. január 6-án – csak ezen az egy napon – 134 civil és katonai áldozata volt az Irak területén elkövetett IED-támadásoknak.²⁸ Ugyanezen jelentés szerint az amerikai veszteségek ekkorra már 2187-re emelkedtek, 2007 elejére pedig az „elesettek” száma meghaladta a 3000 főt is. Ugyanakkor a teljes koalíciós erők vesztesége Bush elnök *küldetés teljesítve* bejelentésekor még csak 150 fő volt.²⁹

A növekvő veszteségek egyértelműen rámutattak arra, hogy az erők megóvása érdekében jelentős előrelépésre van szükség. Nyilvánvalóvá vált, hogy a felkelők mind sikeresebb, eredményesebb IED-támadásai és azok sajtóvisszhangja befolyásolják az amerikai közvélemény álláspontját az iraki háborúval kapcsolatban. A közvélemény nyomására a csapatok teljes kivonása is napirenden volt, ami a felkelők sikerét jelentette volna.³⁰

A probléma gyökere a mozgásszabadság fenntartása volt. A felkelők előszeretettel támadták a csapatok ellátását biztosító konvojokat, menetoszlopokat, amelyek a koalíciós erők légi- és tengeri kikötőiből menetet hajtottak végre a főbb katonai bázisokra. A járórok és a konvojokat biztosító járművek alapvetően az amerikai haderőben széleskörűen alkalmazott HUMVEE-k³¹ voltak. Az amerikai haderő a Balkánon már az 1990-es években találkozott IED-ekkel – vagy inkább aknákkal –, amelyek messze nem voltak olyan hatásosak, valamint az adott műveleti környezetben kevés ilyen jellegű támadás történt. Mindennek ellenére már 1996-ban több HUMVEE páncélvédettséget kapott.

Az iraki és természetesen az afganisztáni műveleti környezetben az IED-készítők részére rendelkezésre álltak kumulatív gránátok,³² illetve megjelentek a szükségeszközök felhasználásával készített, robbanás által formált lövedékek (EFP³³), továbbá a nyomásra működő IED-ek (PPIED³⁴), amelyeket a talajutakon egyszerű volt elrejteni. A 2. ábra egyértelműen szemlélteti, hogy az erők megóvása érdekében a műveleti környezethez igazodó, új, speciális járműre volt szükség.

²⁸ Cal Perry – Barbara Starr – Mohammed Tawfeeq: At least 134 killed in attacks across Iraq. 06. 01. 2006. <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/01/05/iraq.main/> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)

²⁹ Encyclopaedia Britannica: Iraq War.

³⁰ Friedman: i. m. 12.

³¹ High-mobility Multi-purpose Wheeled Vehicle – nagy mobilitású, többcélú kerekes jármű.

³² A kumulatív gránát tölcser alakúra formált rézből vagy más fémből és az ezt körülvevő robbanóanyagból áll. A robbanás hatására a beléskúp összepréselődik, és a robbanóanyag középvonalába fókuszálódik. A koncentrált fém a robbanásból származó energiát kihasználva nagy sebességgel haladva átüti a páncélt. Bimbó István – Rusai-Endrész Aranka: A kézi páncélelhárító fegyverek fejlődése a II. világháború alatt, különös tekintettel a páncéltörő puszkákra. Katonai Logisztika, 24. évf. 2016/különszám, 53.

³³ Explosively Formed Penetrator. Az EFP működési elve megegyezik a kumulatív gránátéval, a különbség a felhasznált anyagokban van, amelyek többnyire a kereskedelmi forgalomból beszerezhetőek, illetve katonai célokra gyártott lőszerkekből kinyerhetőek.

³⁴ Pressure Plate IED.

1. kép Egy HUMVEE EFP-vel végrehajtott csapás után³⁵

AZ IED HATÁSA AZ ERŐK MEGÓVÁSA ÉRDEKÉBEN VÉGREHAJTOTT FEJLESZTÉSEKRE

A HUMVEE továbbfejlesztése a már 2003 végén jelentkező nagyszámú IED-támadás hatására természetesen azonnal megindult.³⁶ A korábban felső páncélzattal ellátott HUMVEE-k mintájára már 2004-ben elkezdődött a meglévő járműkészletek páncélozása. A műveletek ezen fázisában leggyakrabban használt rádió-távírányítású IED-ek (RCIED³⁷) ellen a csapatokat felszerelték az ilyen eszközök működését megzavaró berendezésekkel is.

Természetesen az IED-ek készítői is változtattak. A hadszíntéri tapasztalatok gyorsan rámutattak arra, hogy a HUMVEE-k alvázat hiába látták el páncélzattal, annak vízszintes kialakítása miatt a fenéklemez alatt történt robbanás – még ha nem is törte át a páncélzatot – általában felborította a járművet. Az erős páncélzattal ellátott jármű manőverezőképessége is jelentősen csökkent. Az IED-támadásokat mind gyakrabban követte egy kisebb fegyveres csoport támadása, amely a mozgásképtelenné vált, felborult jármű személyzete számára végzetes volt.³⁸ Az EFP megjelenésével a helyzet súlyosabb lett. A felső páncélzat nem nyújtott megfelelő védelmet a robbanás hatásától felgyorsult és felforrósodott kumulatív kúp ellen.

Az iraki hadszíntéren megjelent az ilyen támadások elleni védelemmel ellátott, ún. MRAP-járművek³⁹ első generációja. Ezeknek a járműváltozatoknak a kifejlesztése a „bozótháborúként” elhíresült rhodesiai – ma Zimbabwe – polgárháború (1964–1979) során kezdődött. Az akkor kialakított járművek között megtalálható a brit Cougar elődje is.⁴⁰

³⁵ Humvee after an Explosively Formed Penetrator strike. https://www.reddit.com/r/DestroyedTanks/comments/2yjak3/humvee_after_an_explosively_formed_penetrator/ (Letöltés időpontja: 2019. 01. 05.)

³⁶ Friedman: i. m. 15.

³⁷ Radio Controlled IED.

³⁸ Friedman: i. m. 19.

³⁹ Mine Resistant Ambush Protected.

⁴⁰ Koleszár Béla: Földi robottechnikai eszközök konstrukciós és alkalmazási kérdései, különös tekintettel a békefenntartó missziók biztonságának növelésére. PhD-értekezés, ZMNE, KMDI, 2011, 16.

2. kép A Cougar egy korai, légvédelmi toronnyal ellátott változata⁴¹

Az Amerikai Egyesült Államok az iraki műveletek e szakaszában nem rendelkezett MRAP-okkal, de a dél-afrikai technológián alapuló eszközöket a tüzserészek részére már korábban kialakították. Felismerték, hogy a „V” alvázformájú eszközök képesek a robbanás erejének döntő többségét elvezetni, ezáltal megóvni a kezelőszemélyzetet. 2007 januárjában 36 db járművet rendeltek tesztelés céljából, amely egy átfogó program kezdete volt.

3. kép MRAP-jármű tesztelése⁴²

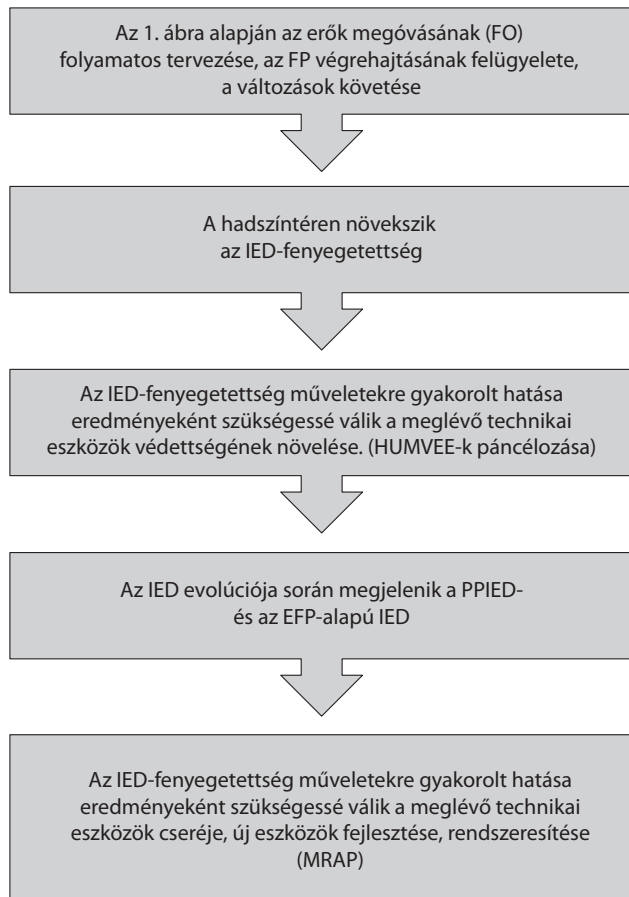
2007 áprilisára az első járművek már meg is érkeztek Irakba, amelyek sikerét több mint 27 ezer darabos megrendelés követte a különböző haderónemek részére. Csak a 2007-es költségvetési évben 5,4 milliárd dollárt különítettek el a MRAP-program végrehajtására. 2008 februárjában az első MRAP-ok megjelentek az afganisztáni hadszíntéren is.⁴³ A növekvő IED-fenyegetettség ellensúlyozására létrejött programot a beszerzési körökben így jellemezték: „a 2. világháborús dzsipek óta a leggyorsabb beszerzés”.⁴⁴ Az erők megóvása érdekében az egyik leggyorsabb beszerzési program indult el egyetlen fegyver, az IED ellensúlyozása érdekében. Egy olcsó, könnyen előállítható fegyver, amely befolyással volt a csapatok mobilitását biztosító járművek új generációjának kifejlesztésére. Az IED egyértelműen a 21. századi konfliktusok meghatározó összetevőjévé vált, amely képes stratégiai szintű hatásokat elérni.

⁴¹ Uo. 17.

⁴² Friedman: i. m. 1.

⁴³ Uo. 231.

⁴⁴ Tom Cross: Mine Resistant Ambush Protected (MRAP) vehicle. Darden Business Publishing Cases, 2017, Abstract. <https://www.emeraldinsight.com/doi/pdf/10.1108/case.darden.2016.000205> (Letöltés időpontja: 2019. 01. 10.)

2. ábra *Az IED mint fegyver hatása az erők megóvása érdekében végrehajtott technikai fejlesztésekre*⁴⁵

ÖSSZEGRÉS

Tanulmányomban igyekeztem bemutatni, hogy az IED-ek mennyire képesek befolyásolni a műveleti erők mozgásszabadságának fenntartását. Rávilágítottam arra, hogy egy alapvetően egyszerű fegyver fejlődése, alkalmazási módszereinek változása akár stratégiai szintű döntéseket is eredményezhet.

A bemutatott jellemzők tették azzá az IED-et, ami; kijelenthetjük, hogy az IED a 21. század műveleteinek meghatározó összetevője lett. Ebből adódóan az erők megóvásával kapcsolatos feladatok tervezése, szervezése, valamint a műveletek végrehajtása időszakában foganatosított rendszabályok folyamatos adaptálása a változó műveleti környezethez elengedhetetlen feladat.

Természetesen a rendszabályok lefektetése önmagában nem elegendő. Mindenképpen szükséges a megfelelő eszközök kialakítása, biztosítása, feladatcentrikus alkalmazása is.

A megfelelő védelemmel ellátott technikai eszköz – a jól kiképzett kezelőszemélyzet mellett – az alapja annak, hogy a csapatok egyáltalán elérjék a feladat-végrehajtás helyszínét és – minél kisebb veszteség mellett – végrehajtsák küldetésüket.

⁴⁵ A szerző saját szerkesztése az 1. ábra és az IED-ek jellemzői alapján.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A gallipoli csata fordulópontot jelent a világ történetében. http://www.trt.net.tr/magyar/politika/2018/03/18/a-gallipoli-csata-fordulopontot-jelent-a-vilag-torteneteben-452938_
- Allied Joint Publication AJP-3.14, Edition A, Version 1, Allied Joint Doctrine For Force Protection. NATO STANAG 2528. NATO Standardization Office (NSO) 2015.
- Allied Joint Publication AJP-3.15, Edition C, Version 1, Allied Joint Doctrine for Countering Improvised Explosive Devices. NATO STANAG 2295. NATO Standardization Office (NSO) 2016.
- Army Doctrine Reference Publication ADRP 1-02. HQ Army Command Washington, 2016.
- Bergen, Peter: *The Taliban, regrouped and rearmed*. Washington Post, 10. 09. 2006. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/08/AR2006090801614.html?noredirect=on>
- Bimbó István – Rusai-Endrész Aranka: *A kézi páncéelhárító fegyverek fejlődése a II. világháború alatt, különös tekintettel a páncéltörő puszkákra*. Katonai Logisztika, 24. évf. 2016/különszám.
- Countering Explosive Threat and Demining Conference. London, December 11–13., 2018. <https://counteringexplosives.iqpc.co.uk/speakers>
- Cross, Tom: *Mine Resistant Ambush Protected (MRAP) vehicle*. Darden Business Publishing Cases, 2017, Abstract. <https://www.emeraldinsight.com/doi/pdf/10.1108/case.darden.2016.000205>
- Csurgó Attila: *A Force Protection, az erők megóvásának alapjai*. Műszaki Katonai Közlöny (MKK online), XXVIII. évf. 1. szám, 2018.
- Csurgó Attila: *A katonai műszaki támogatás az aszimmetrikus hadviselés korában, különös tekintettel a rögtönzött robbanószervezetek elleni harcra*. Szakmai Szemle (online), XVI. évf. 3. szám, 2018. http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_3_szam.pdf
- Encyclopaedia Britannica: Al-Qaeda in Iraq. <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda-in-Iraq>
- Encyclopaedia Britannica: Iraq War. <https://www.britannica.com/event/Iraq-War>
- Encyclopaedia Britannica: Islamic State in Iraq and the Levant. <https://www.britannica.com/topic/Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant>
- Friedman, Norman: *This Truck Saved My Life! Lessons Learned From The MRAP Vehicle Program*. Joint Program Office, Mine Resistant Ambush-Protected Vehicles, 12. 2013. <https://www.dau.mil/cop/pm/dau%20sponsored%20documents/mrap%20history%20final%2030june2014.pdf>
- Gordon, Michael R.: *Fateful Choice on Iraq Army Bypassed Debate*. 17. 03. 2008. <https://www.nytimes.com/2008/03/17/world/middleeast/17bremer.html>
- Humvee after an Explosively Formed Penetrator strike. https://www.reddit.com/r/DestroyedTanks/comments/2yjak3/humvee_after_an_explosively_formed_penetrator/
- Hurwitz, Macy: *Bush Regrets 'Mission Accomplished' Banner*. 12. 11. 2008. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/3447776/Bush-Regrets-Mission-Accomplished-Banner.html>
- Hyde-Bales, Rob: *The improvised Explosive Device – a defining component of 21st century conflict*. In: Counter-IED Report, 2018 autumn, Delta Business Media Ltd., London, 2018.
- Koleszár Béla: *Földi robottechnikai eszközök konstrukciós és alkalmazási kérdései, különös tekintettel a békefenntartó missziók biztonságának növelésére*. PhD-értekezés, ZMNE, KMDI, 2011.
- Perry, Cal – Starr, Barbara – Tawfeeq, Mohammed: *At least 134 killed in attacks across Iraq*. 06. 01. 2006. <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/01/05/iraq.main/>
- Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban – Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
- Tranchemontagne, Marc: *The Enduring IED Problem – Why We Need Doctrine*. JFQ 80, 1st Quarter 2016. https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-80/jfq-80_153-160_Tranchemontagne.pdf
- United Nations Mine Action Service. <https://www.unmas.org/en>
- UNMAS Landmines, Explosive Remnants of War and IED Safety Handbook. UN, New York, 2015.